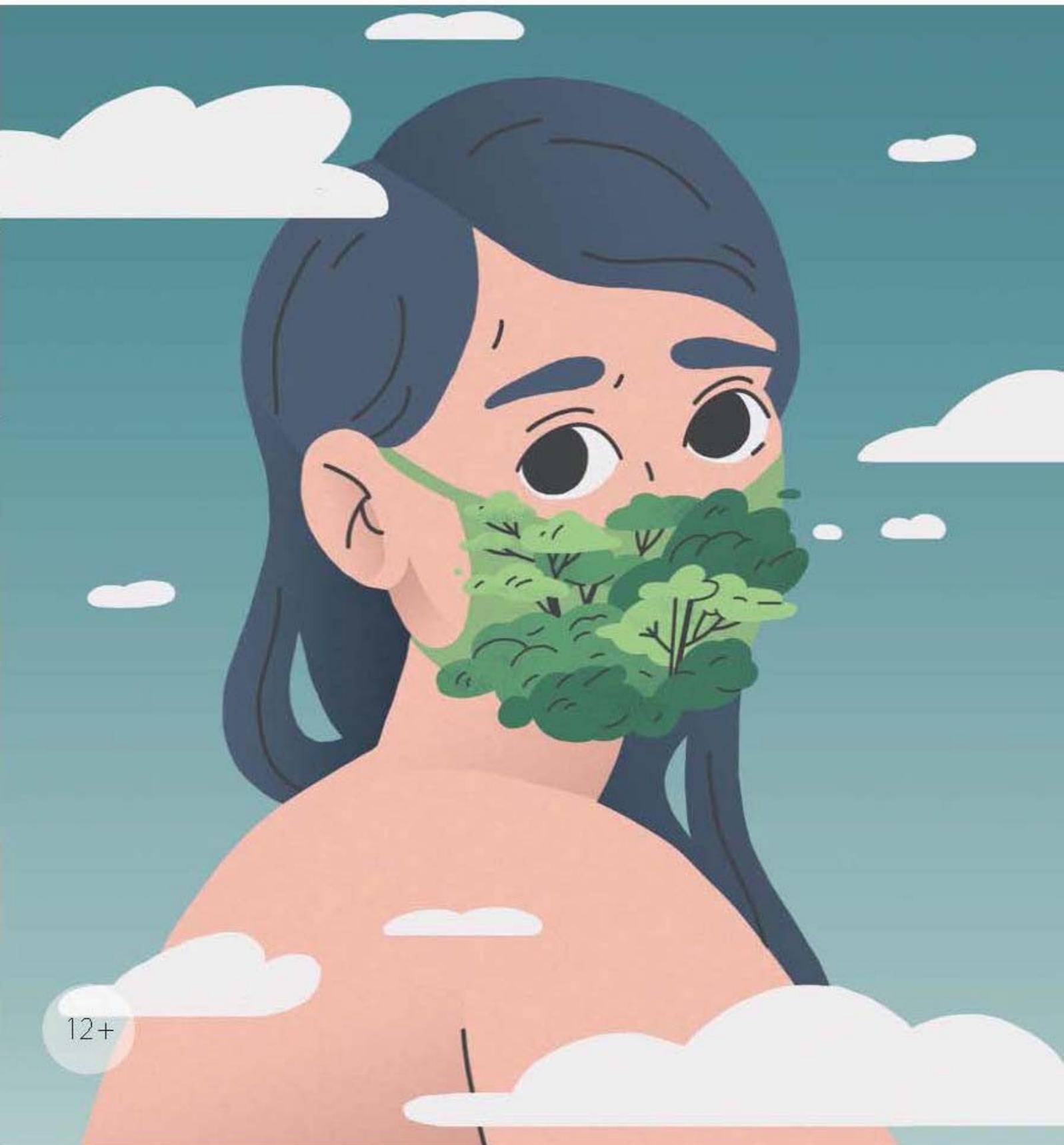

бярэзка №9

№ 9/2019(1096)

ISSN 0320-7579

12+

A hand holding a bouquet of orange poppies in a field of poppies. The background is a vast field of similar flowers, slightly out of focus, under a clear sky. The lighting is soft and natural, suggesting a late afternoon or early morning setting.

Паветра

Вогнішча дагарэла. Зоркі ўжо цмянелі. Вецер так і не сцішыўся. У ветра таксама была свая гісторыя, якую ён распавядаў у пустэчу.

Стывен Кінг, «Цёмная вежа»

Стварэнне каманды. Лідарства

Ты ведаеш, што час адзіночак даўно мінуў? Сёння аднаму не прабіцца. Сёння поспех — вынік партнёрства аднадумцаў, прафесіяналаў, людзей захопленых і матываваных.

Твая ідэя толькі пераможа ад падтрымкі тых, для каго яна блізкая і каштоўная. Больш за тое, кампаньёны могуць яе ўзбагаціць, развіць і прасунуць. Ну а пра ролю каманды ў рэалізацыі праекта і казаць няма чаго. Ці ёсць?

Сучасны псіхалагічны слоўнік так трактуе тваю ролю:

Лідар (ад англ. Leader) — вядучы, першы, той, хто ідзе наперадзе. Лідар — удзельнік групы, за якім яна прызнае права прымаць адказныя рашэнні ў важных сітуацыях. Гэта значыць, найбольш аўтарытэтная асоба, якая рэальна грае цэнтральную ролю ў арганізацыі сумеснай дзейнасці і рэгуляванні ўзаемаадносін у групе.

Важнымі характарыстыкамі лідара лічацца самастойнасць, адказнасць, уменне працаваць у камандзе, камунікабельнасць, амбітнасць, аналітычны склад розуму, стрэсаўстойлівасць і крэатыўнасць. Лідар можа быць як прызначаным (фармальны), так і абраным групай (нефармальны). Калі чалавек займае кіруючую пазіцыю, паспяхова спраўляецца са службовымі абавязкамі, ён лідар фармальны. А выразная харызма, здольнасць браць на сябе адказнасць, уплываць на людзей, пераконваць іх — доля лідара нефармальнага. Ідэальна, калі супадае кіруючая пасада і якасці нефармальнага лідара. Пад лідарствам часцей разумеюць працэс арганізацыі лідарам працы ў групе. Кіраванне праектам — выдатны шанец

стаць прафесіяналам высокага класа. Звычайна падчас паспяховага «праектнага лідарства» ўчалавека фарміруюцца кампетэнцыі канкурэнтаздольнага менеджара. А сёння ў розных сферах эканомікі і сацыяльнага жыцця запатрабаваныя таленавітыя і вопытныя менеджары. Не ўпэўнены ў сваіх магчымасцях? Задаткі маюцца ва ўсіх. Можна, табе проста не хапае ведаў. Або навыкаў. Першае заўсёды можна нагнаць, другое — развіць. У Беларусі дзейнічаюць арганізацыі дадатковай адукацыі, рэгулярна праходзяць наборы на трэнінгі або ў школы маладога лідара.

Для лідара асабліва важна:

- быць адказным, усведамляць прычыны сваіх дзеянняў;
- ставіць мэты і дасягаць іх;
- кіраваць тым, што ўваходзіць у яго сферу ўплыву;
- наладжваць адносіны, вырашаць спрэчныя пытанні;
- дасягаць поспеху сумленным шляхам, не падманваць каманду і мэтавую групу;
- быць верным сваім каштоўнасцям, ідэям і марам;
- праяўляць настойлівасць і хутка прымаць рашэнні;
- быць камунікабельным, атрымліваць жаданыя вынікі ад сваіх ідэй і прапаноў;
- даводзіць справы да канца;
- быць шчырым, любіць людзей, сваю дзейнасць, жыццё;
- натхняць людзей на здзяйсненні, дапамагаць ім.

Ацані свой узровень карысных якасцяў, і ты зразумееш, якія з іх варта ў сабе развіваць. І ты гэта зможаш, таму што ты не адзін. Пospех любога праекта залежыць ад вялікай колькасці фактараў. Важны складнік — каманда, здольная своечасова і вынікова выконваць пастаўленыя задачы.

Лідар павінен разумець псіхалагічныя асновы ўзаемадзеяння, валодаць актуальнымі метадамі гнуткага кіравання. Быць бесстароннім, ігнараваць асабістыя сімпатыі, аддаваць перавагу важным для сумеснай дзейнасці асаблівасцям характару і магчымасцям, досведу і ведам.

Стварэнне каманды пачынаецца з падбору патэнцыйных партнёраў. Ты павінен мець уяўленне пра яе магчымых удзельнікаў і іх ролі. Азірніся навокал. Каго б ты хацеў бачыць у сваёй камандзе? Прыглядзіся да знаёмых, прыцяляў і сяброў у ролі распрацоўшчыкаў, менеджараў, аналітыкаў, арганізатараў, выканаўцаў, сувыканаўцаў — тых, хто рэальна можа дапамагчы табе ўвасобіць мары.

Колькасць удзельнікаў каманды залежыць ад пастаўленых перад ёй мэтай і

Калі ў вас ёсць яблык і ў мяне ёсць яблык, і калі мы абменьваемся гэтымі яблыкамі, то ў вас і мяне застаецца па адным яблыку. А калі ў вас ёсць ідэя і ў мяне ёсць ідэя, і мы абменьваемся гэтымі ідэямі, то ў кожнага будзе па дзве ідэі.

Джордж Бернард Шоу

Той, хто думае, што можа абысціся без іншых людзей — вельмі памыляецца, а той, хто думае, што іншыя не могуць абысціся без яго — памыляецца яшчэ больш.

Франсуа дэ Ларошфуко

задач, аб'ёмаў работ і кірункаў дзейнасці. Недахоп кампаньёнаў можа прывесці да аўралаў, перагрузкі і нізкай якасці выніковага прадукта. Калі іх будзе зашмат, гэта павялічыць колькасць сувязяў у калектыве, унясе блытаніну і запатрабуе вялікіх матэрыяльных укладанняў на аплату працы. Калі апраўданая вялікая колькасць удзельнікаў (больш за 12-15 чалавек), ёсць сэнс разбіць іх на групы для канкрэтызацыі дзейнасці і палягчэння камунікацыі.

Як прыцягнуць патрэбных людзей? Варыянтаў мноства: ты можаш распаўсюдзіць аб'яву, арганізаваць вечарыну, кінапрагляд з абмеркаваннем, арганізаваць фестываль ідэй, івэнт-прасторы, крэатыўную пляцоўку, лагер, пошукавую экспедыцыю, прыцягнуць ментараў. У спрыяльных умовах можна паназіраць за прэтэндэнтамі ў справе. Тройчы прааналізаваць. І выбраць тых, хто апынецца карысным у праекце.

Каманда сабраная. Яе ўдзельнікі знаёмяцца адзін з адным. Самы час заняцца фарміраваннем спрыяльных узаемаадносін і эфектыўнага ўзаемадзеяння, згуртаваннем удзельнікаў, іх накіраванасцю на мэты праекта, выпрацоўкай камандных норм і ўзгадненнем каштоўнасцяў. Ты выбудоўваеш прадуктыўныя адносіны з удзельнікамі праекта і знешнімі партнёрамі.

Для арыентацыі ў праектным узаемадзеянні на гэтым этапе карысна правесці трэнінг на камандаўтварэнне. У праграму трэнінгу мэтазгодна ўвесці знаёмства з мэтамі праекта, мазгавы штурм па пастаноўцы задач. І плаўна перайсці да этапу размеркавання і асэнсавання абавязкаў кожнага ў агульнай дзейнасці. Памятай: пастаўленыя мэты павінны быць рэальнымі і не супярэчыць здароваму сэнсу.

Адаптацыю кампаньёнаў да праектнай дзейнасці і поспех агульнай справы забяспечыць адпаведнае навучанне. Пачаць варта з матывацыі, здольнай падтрымаць энтузіязм членаў каманды, іх накіраванасць на вынік, упэўненасць у поспеху.

Пачуццё каманды паступова фарміруецца, твае кампаньёны пачынаюць разумець свой унёсак у дасягненне агульнай мэты, уключаюцца ў справу. Не забывайся пра зваротную сувязь.

Зрабі акцэнт на перспектывы эфектыўнай працы. Абмалюй не толькі грамадскую, але і асабістую выгоду кожнага. Дай адчуць сябе важнай часткай калектыву. Надай належную ўвагу карпаратыўнай культуры. Улічы: каманда, якая працуе ў адзіным ключы, каштуе даражэй за некалькі высокапрафесійных індывідуалістаў.

Адміністраванне. Каб каманда працавала эфектыўна, яе механізмы трэба дэталёва прадумаць і загадзя абмеркаваць. Гэта дазволіць своечасова карэктаваць працэс, атрымліваць чаканыя вынікі своечасова і пры меншых выдатках. Але сістэма аналізу вынікаў павінна быць арганічна інтэграваная ў штодзённае ўзаемадзеянне і не ствараць дадатковых праблем яго ўдзельнікам. Калі вашай

камандзе некамафортна, то змяняйце спосаб адміністравання!

Працуючы ў працяглых праектах, карысна праводзіць па выніках ацэнкі рэарганізацыю каманды: мяняць удзельнікаў месцамі, аб'ядноўваць у часовыя групы, надзяляць новымі паўнамоцтвамі, прыцягваць новых людзей.

Варта быць гатовым да ўзнікнення канфліктных сітуацый, умець улічваць магчымыя рызыкі і перашкоды, зводзіць іх да мінімуму. Для аздараўлення адносін карысна час ад часу праводзіць трэнінгі канструктыўнага ўзаемадзеяння, арганізоўваць сумесны адпачынак, праводзіць індывідуальныя гутаркі.

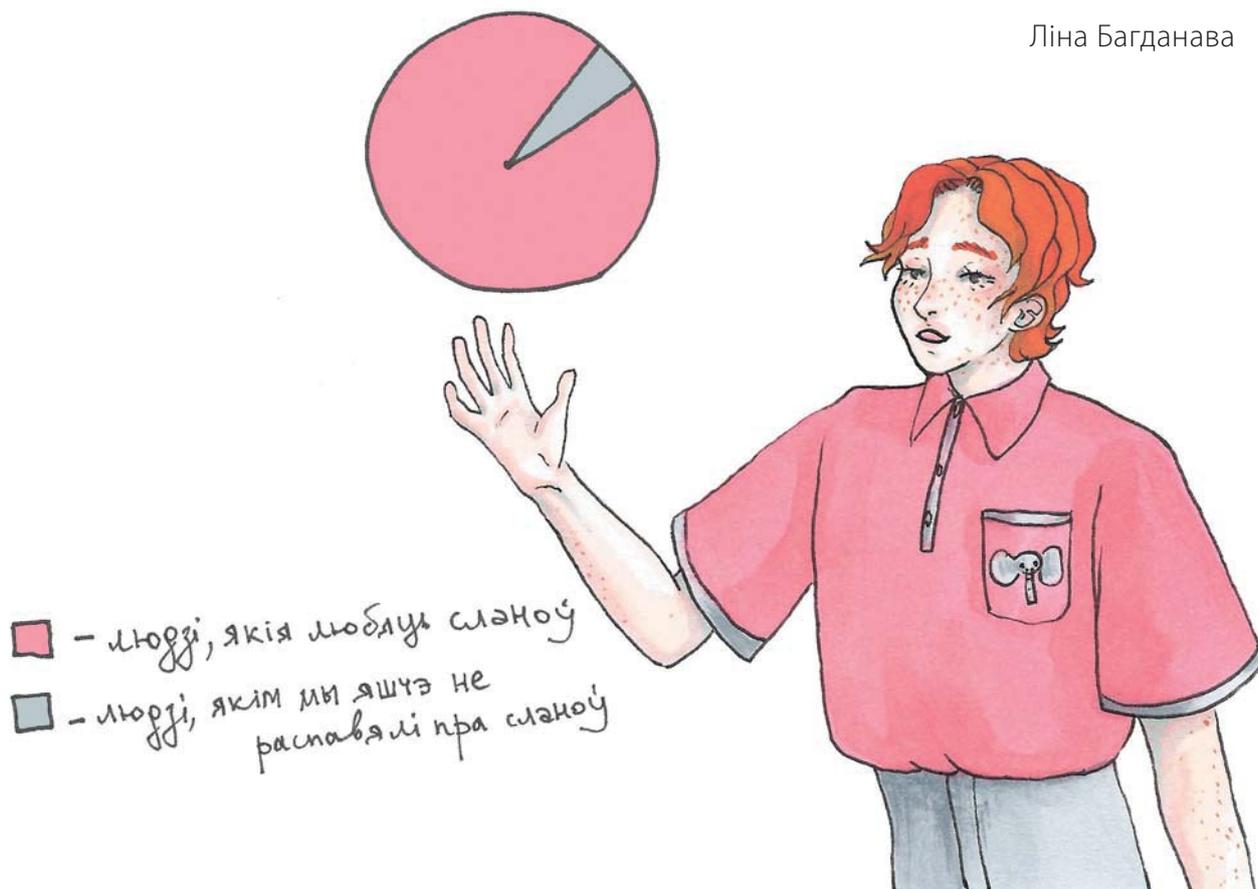
Таксама трэба навучыцца весці дыялог з мясцовай уладай, кіраўнікамі патрэбных вам арганізацый, кіраваць бюджэтам праекта, навучыцца перапрацоўваць інфармацыю ў патрэбным для вашай справы ключы.

На старце праекта члены тваёй каманды дзейнічаюць дабрачынна. Аплату працы ты зможаш забяспечыць, калі праект атрымае гранд ці калі вам дапаможа арганізацыя, на базе якой рэалізуецца ініцыятыва. Таму важна адразу вызначыцца з матэрыяльнымі ўмовамі працы каманды. Рэалізацыя праекта «пад крылом» грамадскай арганізацыі альбо дзяржаўнай установы дазваляе істотна палегчыць праблемы фінансавання.

Такім чынам, ты лідар, у цябе ёсць варта ўвагі аднадумцаў ідэя. Ты сабраў каманду. Вы гатовыя да здзяйсненняў. Твой івэнт абяцае быць паспяховым і значным. Але няма межаў для ідэалаў. А таму раю звярнуцца да досведу каманд «Актыўным Быць Файна», «Фіяльта», «Дзедзіч», «Цэнтрэкалагічных храшэнняў», ІВКА-Беларусь. З невялікіх валанцёрскіх груп ім атрымалася вырасці ў аўтарытэтных грамадскія аб'яднанні рэгіянальнага, рэспубліканскага і міжнароднага ўзроўню. Табе ёсць з каго браць прыклад.

Інфармацыю па навучанні лідараў, праектных менеджараў можна знайсці на сайце праграмы «ERASMUS+», у суполках «Адукацыя info», «Асацыяцыя дадатковай адукацыі» ў Facebook і інш.

Ліна Багданава

Баба Яга: берагіня ці вядзьмарка?

Біяграфія Бабы Ягі

Даўным-даўно жыла-была прыгожая юная дзяўчына з доўгімі русымі косамі — Ягіня, вельмі добрая і ласкавая. Простыя людзі называлі жанчыну парознаму, але абавязкова з пшчотай. Хто — Ягой Залатой Нагой, а хто і зусім проста — Ягіня-Матухна, бо мела яна асаблівую місію: хадзіць па свеце ў залатых боціках, адшукваць у паселішчах асірацелых дзяцей і дастаўляць у свой Скіт, які знаходзіўся ў самай гушчы лесу. Дзяцей хворых ці кволых саджала на хлебную лапату і тройчы засоўвала ў цёплую печ, якая сімвалізавала сабой жаночае чэрава. Там малеча быццам рабілася мацнейшай і здаравейшай.

Баба Яга была паўнапраўнай багіняй, чый вобраз шанавалі нашымі продкамі нароўні з вобразамі іншых язычніцкіх багоў старажытнасці. Чаму ж так змянілі вобраз? Чаму імкнуліся ператварыць вобраз «дабра» ў вобраз «ліха»?

Адназначных адказаў на гэта пытанне няма. Большасць вучоных лічаць, што пасля прыняцця хрысціянства на Русі, калі з’явілася неабходнасць адцягнуць народ ад язычніцтва, вобраз Ягіні змянілі вобразам злой і гарбатай старой, якая крадзе дзяцей і смажыць іх у печы.

Цяпер яна страшная згорбленая старая з калматымі сівымі валасамі, кручкватым носам, жалезнымі зубамі і доўгімі рукамі, яе вочы гараць чырвонымі бліскавіцамі.

Яна жыве ў дрымучым лесе ў «хатцы на курыных ножках», і атачае хатку плот з чалавечых костак з чарапамі на слупах.

Баба Яга ездзіць ці лётае па паветры ў жалезнай, каменнай ці агністай ступе. Падчас лёту Бабы Ягі выюць вятры, енчыць зямля, што і адлюстравана ў многіх казках.

Вобраз Бабы Ягі з пункту гледжання паходжання вельмі складаны і неадназначны. Існуе некалькі думак на гэты конт.

Версіі паходжання вобраза Бабы Ягі

Баба Яга Змяіха

Першапачаткова вобраз Бабы Ягі ўзыходзіць да татэмнай жывёлы — чорнай змяі. Лічаць, што само слова «яга» з’яўляецца першапачатковай, пазней змененай назвай змяі. Сувяззю са змяёй тлумачыцца і кульгавасць Бабы Ягі. Падобна да міфічнага змея, яна чуе «пах мяса» і «чалавечы дух».

Гаспадыня лесу

Выява лясной Ягі-чараўніцы звязаная з падабенствам яе і жанчын-шаптух, пустэльніц, якія жылі ў лясах, збіралі зёлкі, рабілі гаючае зелле, прыручалі жывёл і птушак, дапамагалі ўсім, хто да іх прыходзіў. Менавіта да Ягі прыносілі хворых і слабых дзяцей. А з пачаткам хрысціянства «лясная» рэлігія ператвараецца ў суцэльную нечысць, а гаспадыня лесу — у злосную вядзьмарку, якая зводзіць дзяцей і з’ядае іх. Таму невыпадкова ў пазнейшых казках ўсё часцей адмоўны вобраз старой паўстае перад намі ў вобразе вядзьмы (вядзьмаркі, Бабарыхі).

Вартаўніца замагільнага свету

Яга ў казках часта выступае і як брамніца, якая пільнуе мяжу паміж светам жывых і светам мёртвых.

Герой казкі, перш чым прыходзіць да хаткі на курыных ножках, сустракаецца і размаўляе з ляснымі зьярамі (зайцам, лісой, воўкам, мядзведзем). Пасля наведвання хаты Бабы Ягі героя чакаюць выпрабаванні сустрэчай з Кашчэем Бесмяротным, Цмокам, Ліхам Аднавокім, Лесуном — увогуле, з істотамі, якія не належаць рэальнаму свету. Яны ўяўляюць сабой у казцы свет мёртвых. Баба Яга належыць гэтаму свету толькі напалову: адна нага ў яе касцяная ці жалезная, другая жывая.

Даследаванне адносін вучняў гімназіі да вобраза Бабы Ягі

Наколькі актуальна нашая тэма, мы ўпэўніліся падчас правядзення апытання. Навучэнцы ўсіх узростаў з вялікім задавальненнем удзельнічалі ў даследаванні, мы бачылі, як блішчаць вочы, як на тварах з'яўляюцца ўсмешкі. Некаторыя з іх нават захацелі перачытаць кнігу дзяцінства, бо засумавалі па старой, такой блізкай, такой роднай казцы. Што сказаць? Мульцяшныя героі запаланілі наша жыццё. У працэсе апытання мы папрасілі вучняў гімназіі выказацца наконт сваіх адносін да Бабы Ягі. У апытанні прынялі ўдзел 155 вучняў, якім былі прапанаваны наступныя заданні:

1. Выразіць свае адносіны да вобраза Бабы Ягі. Па выніках было ўстаноўлена, што 32% ставяцца да гераіні станоўча, 36% — адмоўна, 32% не змаглі выказацца адназначна.

2. Устанавіць найбольш характэрныя рысы Бабы Ягі. 38% адзначаюць злосць, 34% падкрэслілі яе імкненне дапамагчы, 13% адзначылі высокія разумовыя здольнасці (мудрасць), для 7% гэта састарэлы вобраз, а для 8% Яга добрая.

3. На пытанне «Ці можам мы сустрэць Бабу Ягу сёння?» 29% адказалі адмоўна. Станоўчыя адказы, а іх 71%, былі заснаваныя на наступных аргументах: жыве ў вёсцы, у сне, у лесе, на лаўцы каля пад'езда, у тэатры; гэта злая суседка, кантралёр у транспарце, жанчына-знахарка; яна жыве ў Чарнобылі ці ў Амерыцы; гэта любы чалавек з падобным характарам і знешнасцю.

Заклучэнне

Праца над праектам дазволіла нам пераканацца ў тым, што ў вобразе Бабы Ягі кожны чытач убачыць тое, што блізка яго ўяўленню, разуменню, фантазіі. Нягледзячы на тое, што ў беларускіх казках вобраз Бабы Ягі ў большасці адмоўны, сустракаюцца і такія, дзе Баба Яга здзяйсняе і добрыя справы.

Такім чынам, немагчыма адназначна акрэсліць прыналежнасць Бабы Ягі да царства добра ці зла. Гэты вобраз прываблівае, заварожвае, прыцягвае да сябе. І зразумела, не па прычыне блікіх спраў.

Па-ранейшаму да Бабы Ягі хочацца ставіцца з дзіцячай наіўнасцю. Яшчэ многія пакаленні дзетак вырастуць на народных казках, дзе яна злая і каварная, але, разам з тым, пацешная і добрая. Казкі яшчэ раз нагадваюць, што дабро і зло жывуць побач, але дабро заўсёды перамагае.

Анастасія Роўда
ілюстрацыя: kateRch (@kater.ch)

Што ты павінен рабіць?

...думаць пра будучыню і ратаваць свет ці думаць пра будучыню і пісаць ЦТ?

Мы сёння зноў пра тое, што здымаецца, пераздымаецца і даздымаецца па коміксах. Гэтым разам размаўляем пра «Чалавека-павука», пад якога па тэлебачанні і ў кінатэатрах сталела дакладна не адно пакаленне і не ў адной краіне.

Не так даўно выйшаў перазапуск ад Марвэл, у якім ёсць дзве часткі «Чалавек-павук: Вяртанне дадому» і «Чалавек-павук: Удалечыні ад дому», другая частка якога з'явілася ў гэтым годзе. Чым значны перазапуск, калі шмат людзей і так ведае сюжэт? Перазапуск прапанаваў нам падумаць пра розныя важныя рэчы, якія зараз адбываюцца ў нашым (і вашым) жыцці. Амаль у кожным творы можна звярнуцца да недасканаласцяў і казаць ці пра знаходжанне трохрукіх герояў у Талстога, ці пра парушэнне трохактнай структуры ў «Чалавека-павука». Але зараз мы пагутарым менавіта пра значнасць.

Коміксы — гэта прадукт папулярнай культуры. Што робіць масавая культура? Арыентуецца на тое, што адбываецца цяпер у жыцці аўдыторыі, схоплівае ключавыя, важныя для людзей моманты і, як следства, адлюстроўвае гэта самае жыццё праз іх. Звярніце ўвагу: адначасова адлюстроўвае і фарміруе — гэта працуе

як пытанне «што першае: курыца ці яйка?». Харакство працы рэжысёра з коміксамі у тым, што падчас экранізацыі ён можа змяняць існуючы сюжэт пад патрабаванні аўдыторыі і сучаснага кантэксту. Жанр комікса пакідае для кіношнікаў прастору для манеўру і вывядзення на першы план тых сюжэтных ліній, якія становяцца важнымі ў дадзены момант — для аўтара і для сучаснасці.

Папулярная культура — гэта тое, што падабаецца многім. Цяпер не так хочацца быць адзінокім героем і кім там яшчэ хацелі быць у кінематографі 1990-ых і 2000-ых, пад які сталелі тыя, каму зараз 20 з нечым. Зараз, у канцы 2010-ых, хочацца знайсці людзей, якія належаць з вамі да адной групы, якая б вас разумела, — хочацца знайсці сваю супольнасць. І калі вы частка супольнасці, у якой вам камфортна, верагодна, масавая культура падумала і пра вас: кам'юніці — гэта шмат людзей, то-бок вас жа шмат, вы ўжо прыкметныя.

Не ігнаруйце папулярную культуру, а глядзіце, чытайце і не забывайцеся думаць, што яна хоча вам сказаць, акрамя таго, што распавядае гісторыю.

Сама гісторыя «Чалавека-павука» зразумелая і звыклая: чарговае выратаванне свету падчас школьнай паездкі, якой герой ледзь не пазбаўляецца, калі свет пачынае стагнаць, што ён мае патрэбу ў выратаванні менавіта ім. Але што распавядае новы «Чалавек-павук», акрамя зразумелай і звыклай для супергеройскага фільма сюжэтнай гісторыі?

Калі падлеткам была я, хацелася, каб мяне хутчэй перасталі называць гэтым словам. У дарослае жыццё цягнула ўсё, у тым ліку фільмы пра падлеткаў, дзе героі ў 16 дакладна не выглядаюць так, як мой (твой) клас. І ў 00-ыя хацелася збегчы ў свет дарослых: гэты прамежжавы перыяд паміж двума ўзроставымі агрэгатыўнымі станами — «дзяцінства» і «даросласць» — не быў рэпрэзентаваны так, каб раскрываць праблемы, якія ўзнікаюць менавіта ў гэты момант. Важныя этапы праскокваліся і пражартоўваліся, застаючыся непрамоўленымі, што было вельмі сумна, калі хацелася паглядзець, як працуюць розныя сферы жыцця сёння, а не ў літаратуры сярэдзіны дваццатага стагоддзя.

Рэжысёр чарговай гісторыі пра Чалавека-павука нарэшце ўспомніў, што першапачаткова гэта гісторыя пра падлетка, — і стварыў вобраз школьніка, які ходзіць у школу і збірае мадэлі LEGO. Падлеткам быць класна: ведаеш дастаткова шмат, каб разумець, што адбываецца ў свеце, недастаткова шмат, каб адчуваць абмежаванасць сваіх магчымасцяў, і маеш дастаткова сіл, каб шукаць спосабы ратаваць свет ад таго, што людзі панарабілі раней за цябе. І яшчэ час на хобі застаецца пры правільным тайм-менеджменце. У падлеткавасці мы ўсе вучымся расстаўляць прыярытэты, думаць і аналізаваць самастойна, наладжваць стасункі з сябрамі ў першых крытычных кропках, любіць, калі быццам бы не павінны, ці не любіць, калі быццам бы павінны, кахаць і казаць пра свае пачуцці, выбудоўваць камфортныя для абодвух бакоў межы ў стасунках з бацькамі і важнымі дарослымі.

Ну і тут жа — важныя выбары, калі вы спрабуеце зразумець, што рабіць далей, таму што ўсе вакол крычаць, што вы павінны прыняць нейкае важнае рашэнне. А вы недастаткова выразна ўяўляеце наступствы любога са сваіх рашэнняў. І вось гэта ўсё прыпадае прыблізна на падлеткавы ўзрост.

Гэта пласт тэм, пра якія трэба казаць, калі аўдыторыя твайго фільма — падлеткі. Стваральнікі фільмаў вырашылі прайсціся па пералічаных пунктах, нечакана зрабіўшы адначасова досыць прахадны і досыць значны фільм.

Праектар

У новых фільмах пра Чалавека-павука падлеткі дакладна падобныя да падлеткаў: дваццацітрохгадовы Том Холанд выглядае як шаснаццацігадовы хлопец. І герояў фільма хвалюе тое, што хвалюе падлеткаў. Вам кажуць, што вы павінны ратаваць свет, але ў вас тут «гараць» быццам бы менш значныя справы, якія на першы погляд не спалучаюцца з выратаваннем свету. Як не спалучаюцца самаадукацыя і школа з вандроўкамі і валанцёрствам, падрыхтоўка да ЦТ з першым каханнем, прыемныя захапленні з сур'ёзнымі заняткамі, калі вы хочаце прыкласці гэта да свайго досведу. Але ўсё неяк можна сабраць разам — новы «Чалавек-павук» пра гэта.

Нават калі мы кажам, што ў нас няма прыкладаў для пераймання, то ўсё роўна нейкія ўзоры паводзін мы аднекуль бярем гэтак жа, як вучымся хадзіць: аднекуль жа дзіця пазнае, як выкарыстоўваць ногі. І «Чалавек-павук» у дачыненні да ролевых мадэляў — выдатная сучасная рэч. Тут можна паглядзець і на падтрымку блізкіх у выкананні цёткі Мэй і Хэпі Хогана (бацькам і настаўнікам на заметку, дарэчы), на мадэль наладжвання здаровых рамантычных стасункаў (шок-кантэнт, але можна проста сказаць, што гэты чалавек табе падабаецца, не праходзячы этап «тузаніны за касічкі»), на мадэль пераадолення выпрабаванняў (у нас няма герояў, у якіх усё адразу з перашага разу — і гэта рэальнасць).

«Чалавек-павук» — гэта шэраг фільмаў, якія падказваюць, што рабіць з самых звычайных паўсядзённых сітуацыях. А таксама кажа, што твой звычайны аднакласнік ці звычайная аднакласніца дастаткова крутыя, нават калі ты не бачыш гэтага адразу.

Святлана Курганова

Што такое ролевая мадэль? Гэта пэўныя стандартныя мадэлі паводзінаў, прытрымлівацца якіх нас свядома ці несвядома падахвочваюць іншыя людзі. Тэрмін «ролевая мадэль» стварыў сацыёлаг Роберт К. Мертан.

Развіццё культуры пры двары

Станіслава Аўгуста Панятоўскага ў Гродна

Станіслаў Аўгуст Панятоўскі, як вядома, быў чалавекам, выхаваным на ідэях Асветніцтва, — ён вельмі шанаваў мастацтва ва ўсіх яго праявах. Будучы манархам, ён таксама надаваў шмат увагі культурнай сферы жыцця краіны: стварыў Адукацыйную камісію, якая дазваляла атрымаць адукацыю кожнаму грамадзяніну краіны незалежна ад яго статусу, падтрымліваў любы творчы праект і г. д.

Двор манарха быў сапраўдным прыстанкам для творчай інтэлігенцыі краіны: яшчэ ў Варшаве Панятоўскі кожны чацвер збіраў у сябе паэтаў, архітэктараў, скульптараў, стасаваўся з імі, атрымліваючы ад гэтага вялікую асалоду. Прыехаўшы ў Гродна, кароль не адмовіўся ад сваіх прынцыпаў: шматлікія творчыя асобы пераехалі сюды разам з ім, а любоў манарха да навукі і мастацтва пры двары не засталіся без уплыву — дзякуючы Станіславу Аўгусту, таленты знаходзілі сабе прастору і славу.

Пры двары Панятоўскага было шмат творчых асоб, але канкрэтную ўвагу надамо толькі тром: прыдворнаму паэту Станіславу Трамбецкаму, архітэктару Джузэпэ дэ Сака і гістарыёграфу Адаму Нарушэвічу. Па-першае, яны былі найбольш набліжаныя да караля. Менавіта на іх прыкладзе можна пабачыць абавязкі і асноўныя заняткі «нестандартных» асоб. Да таго ж, крыніц, якія б распавядалі пра жыццё творчых прыдворных, не так шмат.

Так, мабыць, найбольш вядомай творчай асобай пры двары лічыўся

Станіслаў Трамбецкі

прыдворны камергер і сакратар Станіслаў Трамбецкі, які з часам стаў улюбёным паэтам Панятоўскага. Ён нарадзіўся ў Кракаве ў багатай сям'і. Пасля навучання ў Польшчы двойчы выязджаў за мяжу, некаторы час жыў у Францыі, але большую частку жыцця ён пражыў з Панятоўскім. Гэты перыяд сам Трамбецкі называў інтэлектуальным адгулам.

Стаўшы прыдворным паэтам, Станіслаў атрымаў сур'ёзную, адказную задачу — умацаваць аўтарытэт караля і яго палітыкі. Можна сказаць, што Трамбецкі выдатна з гэтым справіўся, напісаўшы вялікую колькасць панегірыкаў, вершаў і одаў у гонар Панятоўскага.

Фінансавы стан Станіслава, як і каралеўскіх родзічаў, быў кепскі: у яго было столькі даўгоў, што, каб

ад'ехаць з Варшавы, яму давалося закласці гадзіннік. Панятоўскі, добра ставіўся да свайго прыдворнага паэта і часта пакрываў яго пазыкі, але падчас жыцця ў Гродна сам прасіў грошы ў расійскай імператрыцы. Цяпер усімі фінансавымі справамі, якія датычыліся паэта, займаўся камердынер Брунэт, з якім сам Трамбецкі часта сварыўся.

Станіслаў Аўгуст прадстае перад намі неадназначнай асобай. Будучы добрым, шчырым чалавекам, які пляжыў грошы з дзяржаўнай казны, каб пакрыць даўгі свайго легкадумнага прыдворнага, ён з'яўляўся такім жа легкадумным і не вельмі адказным манархам.

Стараючыся забавляць караля і сябе, Станіслаў падчас жыцця ў Гродна

распрацоўвае неажыццяўляльны праект стварэння магнітнага абсталявання для кіравання аэрастатычным шарам. Жадаючы падтрымаць свайго прыдворнага, Панятоўскі нават адаслаў праект у Берлінскую акадэмію, але ад яе прыйшоў адмоўны адказ.

«Навуковая трагедыя» не перашкодзіла Станіславу Трамбецкаму займацца любімай справай. Ён пачынае збіраць афарызмы, з-за недахопу якіх ён нават адпраўляецца ў Варшаву. З часам ён склаў шматстаронкавы рукапісны зборнік выказванняў славетных асоб. На літаратурную дзейнасць паэт таксама не забыўся. Аднойчы з нагоды бала, які быў дадзены ў Новым замку ў гонар расійскага галоўнакамандуючага, Станіславам была напісана «Песня для падначаленых князя Рапніна». Але ўвогуле большасць прыдворных асоб лічыла Трамбецкага лавеласам і павесай.

Адам Нарушэвіч

Яшчэ адной творчай асобай пры гродзенскім двары з'яўляўся прыдворны архітэктар Панятоўскага Дж. дэ Сака. Урадженец Італіі, ён працаваў у многіх буйных гарадах, такіх як Варшава і Вільнюс, але менавіта Гродна стаў для яго горадам-рэзідэнцыяй.

Упершыню дэ Сака завітаў у Гродна дзеля нагляду за будаўніцтвам каралеўскіх мануфактур. У гэты час архітэктар не траціць час дарэмна: ён распрацоўвае праект перабудовы Новага замка, каралеўскага паляўнічага палаца ў Аўгустова і каралеўскай рэзідэнцыі ў Станіславова. Праз некаторы час Дж. дэ Сака тут жа, у гродзенскім бернардынскім касцёле, бярэ шлюб з Францішкай Манькоўскай.

Пакуль Станіслаў Аўгуст жыве ў Гродна, Дж. дэ Сака знаходзіцца побач, хоць, па сведчанні асабістага прыстава караля І. Безбародка, неаднаразова выязджае ў іншыя гарады, напрыклад, Беласток. Незадоўга да свайго адрачэння Панятоўскі ўскладвае на архітэктара цяжкі абавязак — падрыхтаваць пакоі на другім паверсе Новага замка да прыезду каралеўскіх сяцёр, графінь Браніцкай і Замойскай. З гэтай задачай дэ Сака выдатна справіўся. Дарэчы, Станіслаў Аўгуст настолькі любіў свайго архітэктара, што за вялікія заслугі ўзнагародзіў яго маёнткам у Дубасна (каля Беластока).

Пры двары Панятоўскага працавалі і іншыя архітэктары, але такога аўтарытэту, як Дж. дэ Сака, яны не мелі. Ды і каралю не настолькі падабаліся. Тое самае можна сказаць і пра прыдворных скульптараў.

Яшчэ з сярэднявечча існавала традыцыя трымаць пры каралеўскіх дварах прыдворных гістарыёграфў. Дык вось, Станіслаў Аўгуст Панятоўскі не мог праігнараваць гэты ўстой, таму прызначыў прыдворным гістарыёграфам свайго блізкага сябра, ксяндза Адама Нарушэвіча, і загадаў напісаць вядомую, каштоўную

для ўсёй краіны шматтомную працу «Гісторыя народа польскага». Зразумела, што твор быў правадніком інтарэсаў і поглядаў манарха. Прааналізаваўшы яе, можна сцвярджаць, што Нарушэвіч як аўтар падтрымліваў ідэю ўмацавання каралеўскай улады.

Вядома, што Адам Нарушэвіч суправаджаў свайго караля ў яго падарожжах, у тым ліку на сеймы — дастаткова важныя мерапрыемствы дзяржаўнага ўзроўню.

Не трэба забывацца пра яшчэ адну творчую прафесію пры двары — балетмайстра. Пры двары Станіслава Аўгуста не раз праводзіліся канцэрты і творчыя вечары. Дык вось, балетмайстар прымаў непасрэдны ўдзел у стварэнні балета, які вельмі падабаўся вышэйшаму грамадству ў тыя часы.

Пры двары Панятоўскага таксама была капэла (прыдворны аркестр), можна сцвярджаць пра існаванне пасады капэльмайстра — асобы, якая кіравала капэлай (прататып сучаснага дырыжора). Менавіта капэльмайстар пісаў музыку да ўрачыстых мерапрыемстваў, якія праходзілі ў замку, для абедаў і асабіста для караля. Дарэчы, вядома, што ў Гродна разам са Станіславам Аўгустам завітала 2 капэльмайстры.

Вядома, пры двары былі і музыкі, бо Станіслаў Аўгуст у любы момант мог пажадаць паслухаць музыку. Дарэчы, аднойчы манарх, будучы хворым, запрасіў да сябе музыкаў і папрасіў іх граць самыя сумныя песні. Станіслаў Аўгуст быў у дрэнным настроі, але праз пару гадзін яго стан палепшыўся.

Нягледзячы на тое, што ў Гродна не было вялікай бібліятэкі (яна знаходзілася ў Варшаве), у караля ўсё роўна быў прыдворны бібліятэкар. Калі, напрыклад, кароль жадаў прачытаць нейкую канкрэтную кнігу, якая на той момант знаходзілася ў варшаўскай бібліятэцы, ён адсылаў туды менавіта бібліятэкара, які дастаўляў неабходную манарху кнігу.

Такая колькасць творчых асоб сярод прыдворных Станіслава Аўгуста Панятоўскага звязаная ў першую чаргу з самім манархам, які любіў мастацтва ва ўсіх яго праявах і не абыходзіў магчымасці атрымаць ад яго асалоду. Шматлікія прыдворныя бралі прыклад са свайго караля і ўцягваліся ў культурнае жыццё: пры гродзенскім двары, можна сказаць, стала модным арыентавацца ў мастацкіх справах. Але ў прыдворнай творчасці можна знайсці палітычныя помыслы. Творчыя асобы, будучы служыцелямі Панятоўскага, у сваіх працах (вершы, песні і г. д.) стараліся дагадзіць каралю, ухваляючы яго і як чалавека, і як палітыка.

Наталля Васілюк

*Гродзенцы могуць пасядзець на
ручках у Джозэпа дэ Сака.*

Plogging

Сацыяльна значны праект — адзін са спосабаў развіцця грамадзянскай супольнасці. Калі вам нечага не хапае ў сваім горадзе, мястэчку ці вёсцы, то вы можаце рэалізаваць гэта «нешта» самастойна. І сацыяльныя праекты робяцца дзеля таго, каб зрабіць тое, чаго вам не хапае, самастойна.

Які праект:

Plogging (<http://ploggingby.tilda.ws/>) — гэта міжнародная экалагічная ініцыятыва, сутнасць якой заключаецца ў зборы смецця (ад швед. Plocka up) падчас бегу трушком (ад англ. Jogging).

Што робіць:

Арганізоўвае забегі са зборам смецця для проста зацікаўленых і розных кампаній і брэндаў, якія хочуць зрабіць нешта карыснае для прасторы, у якой яны жывуць і, як следства, карыстаюцца. А калі ты нечым карыстаешся, то, калі ласка, клапаціся пра гэта.

Як далучыцца:

- прабегчыся па сваім раёне самастойна ці сабраць каманду сяброў, каб прабегчыся па смецце;
- падрыхтаваць колькі пакетаў на розныя тыпы смецця, пальчаткі;
- выбраць зручны маршрут каля дома, у парку, каля любімай пляцоўкі ці ў іншай прасторы;
- выбраць час, за які паспрабуеце сабраць смецце;
- бегчы;
- выкінуць смецце ў тэматычныя кантэйнеры
ці
- напісаць спадарам і спадарыням з Plogging Belarus на пошту ploggingby@gmail.com, каб яны прыехалі ў вашу школу, бібліятэку ці іншую прастору, каб распавесці пра праект і экалогію ўвогуле.

Навошта вам гэта рабіць:

- зрабіць месцы, якія вы любіце, чыстымі;
- абараніць свае месцы ад забруджвання;
- vyrатаваць ваду і зямлю ад таго, што можа ляжаць 500 гадоў і атручваць яе;
- знайсці месцічаў, які клапацяцца пра свой город, мястэчка, вёску, лес ці парк, і стасавацца з такімі ж актыўнымі людзьмі, якія хочуць рабіць нешта значнае;
- стварыць супольнасць неабыякавых людзей.

Як бераччы паветра

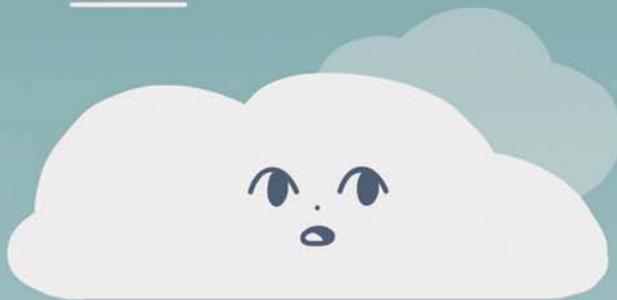
90% НАСЕЛЬНІЦТВА ПЛАНЕТЫ ДЫХАЕ ЗАБРУДЖАНЫМ ПАВЕТРАМ.
БЕЛАРУСЬ ЗАЙМАЕ 3 МЕСЦА ў СВЕЦЕ па смяротнасці ад забруджвання паветра

АСНОЎНЫЯ КРЫНІЦЫ ЗАБРУДЖАННЯ – ГЭТА ПРАМЫСЛОВАСЦЬ,
ТРАНСПАРТ І СЕЛЬСКАЯ ГАСПАДАРКА

ГЭТЫЯ ІНДУСТРЫІ ВЫКІДАЮЦЬ У АТМАСФЭРУ НЕБЯСПЕЧНЫЯ ДЛЯ ЧАЛАВЕКА І ПРЫРОДЫ РЭЧЫВЫ,
НАПРЫКЛАД, ВУГЛЯКІСЛЫ ГАЗ, СВІНЕЦ І ПРАДУКТЫ АЗОТУ

ПРАМЫСЛОВАСЦЬ, А МЕНАВІТА ВУГАЛЬНЫЯ ЭЛЕКТРАСТАНЦЫ, –
САМАЯ БУЙНАЯ КРЫНІЦА ЗАБРУДЖАННЯ.
У БЕЛАРУСІ КОЛЬКАСЦЬ ЦЕПЛАЭЛЕКТРАСТАНЦЫЙ ДАГЭТУЛЬ
У РАЗЫ ПЕРАВЫШАЕ СТАНЦЫІ,
ЯКІЯ ПРАЦУЮЦЬ НА АДНАЎЛЯЛЬНЫХ КРЫНІЦАХ

ТРАНСПАРТ СТВАРАЕ АМАЛЬ 25% ВУГЛЯКІСЛАГА ГАЗУ,
А ІНШЫЯ 25% СТВАРАЕ СЕЛЬСКАЯ ГАСПАДАРКА:
ЖЫВЕЛАГАДОЎЛЯ І АДКРЫТАЕ СПАЛЬВАННЕ СМЕШЦЯ

ЗАБРУДЖВАННЕ ПАВЕТРА МОЖНА ПРАДУХІЛІЦЬ, АЛЕ ДЛЯ ГЭТАГА
НАМ НЕАБХОДНА ПРАЦАВАЦЬ СІСТЭМНА.
НА ЎЗРОЎНІ ДЗЯРЖАВЫ МОЖНА ПРЫМАЦЬ ПАЛІТЫКІ,
ЯКІЯ БУДУЦЬ ЗНІЖАЦЬ УЗРОВЕНЬ ВЫКІДАЎ ВУГЛЯКІСЛАГА ГАЗУ І ПАДТРЫМЛІВАЦЬ ЭКА-ЭНЕРГЕТЫКУ

НА ЎЗРОЎНІ ГРАМАДСТВА ТРЭБА РАСПАВЯДАЦЬ АБ ТЫМ, ШТО
ТАКОЕ ЗАБРУДЖВАННЕ ПАВЕТРА І ЯК ЯНО ЎПЛЫВАЕ НА НАС.
АКРАМЯ ГЭТАГА, ТРЭБА ПРАСОЎВАЦЬ АДМОВУ АД ШКОДНЫХ ПРАКТЫК, ТАКІХ ЯК
АДКРЫТАЕ СПАЛЬВАННЕ СМЕЦЦЯ, І РАСПАЎСЮДЖВАННЕ ПРАКТЫК КАРЫСНЫХ, ТАКІХ ЯК ПЛАСОБНЫ ЗБОР СМЕЦЦЯ

А НА АСАБІСТЫМ УЗРОЎНІ МОЖНА:

ПЕРАЙСЦІ
НА РАСЛІННЫ
РАЦЫЁН

ВЫКАРЫСТОЎВАЦЬ
РОВАР АБО
ЭЛЕКТРАТРАНСПАРТ

ВЫКЛЮЧАЦЬ
ЭЛЕКТРАПРЫБОРЫ І
ВЫКАРЫСТОЎВАЦЬ
ЭНЕРГАЭБЕРАГАЛЬНУЮ
ТЭХНІКУ

САДЗІЦЬ
РАСЛІНЫ І
ДРЭВЫ

ЗНІЖАЦЬ
АДХОДЫ ЕЖЫ,
КУПЛЯЮЧЫ ТОЕ,
ШТО ТРЭБА

Алена Турава: «Чалавек застаецца тым жа, нягледзячы на тое, якімі становяцца цацкі»

Зараз чакаем, калі пачнецца блок дзіцяча-юнацкага кіно «Лістападзік» у межах 26-га Мінскага міжнароднага кінафестывалю «Лістапад». Па-першае, варта ехаць, калі вы ніколі там не былі (калі былі, то таксама варта), а па-другое, з гэтай нагоды пагутарылі з рэжысёрам і сцэнарыстам Аленай Туравай пра тое, што такое кіно для падлеткаў, ці варта займацца абмежаваннем і пра тое, як яна стасуецца са сваёй дачкой (на нашу думку, гучыць ідэальна, таму паглядзіце, як можна скарыстаць гэтую мадэль для вашых стасункаў з бацькамі).

Пра падлеткавы кінематограф

Фільмы для падлеткаў не абавязаны быць забаўляльнымі: маладыя людзі здольныя разумець і сур'эзнае кіно, але сур'эзнае кіно не абавязкова павінна быць сумным. Асноўныя законы драматургіі ніхто не адмяняў: кіно павінна падключаць гледача і выклікаць у яго эмоцыі.

Нічога глабальна не мяняецца з цягам часу: чалавек застаецца тым жа, нягледзячы на тое, якімі становяцца цацкі, — мяняецца толькі форма. Таму новаму пакаленню трэба прапаноўваць новыя спосабы падачы матэрыялу. Змяняецца хуткасць жыцця — змяняйце тэмпарытм твора. Нельга рабіць стаўку толькі на спецэфекты: гэта не панацэя, маладыя людзі наглядзеліся на ўсё, і іх

цяжка здзівіць. Што застаецца тады? Тое, што і ва ўсе часы, — душа. Калі ёсць сцэнар, у якім ёсць струнка, якая выкліча нейкія эмоцыі, то і кіно атрымаецца глядацкім.

Важна, каб падлетак не адчуў, што на яго ціснуць, што яго вучаць: маладыя людзі гэта вельмі не любяць. Ні ў якім разе не задушыць яго, не напалохаць маралю (гэтым часта грашаць дзіцячыя фільмы, дзе мараль падаецца ў дакучлівай форме, што бунтарскі падлеткавы характар можа ўспрыняць наадварот — як пратэст супраць дыктатызму). У гэтым узросце хочацца здзяйсняць важныя ўчынкі, прарывы, што выдатна: гэтую маладую энергію трэба не абсякаць і абмяжоўваць, а дапамагаць ёй накіроўвацца на штосьці станоўчае.

Зараз вельмі многія анімацыйныя і гульнявыя фільмы падыходзяць пад катэгорыю «сямейнае кіно». Сямейныя фільмы — адны з самых камерцыйна паспяховых карцін. У кіно можа прыйсці ўся сям'я, пачынаючы ад дзяцей і падлеткаў і заканчваючы бацькамі і бацькамі бацькоў, — кожны можа ў гэтым фільме знайсці нешта цікавае для сябе. На які ўзрост разлічаны «Смяшарыкі», напрыклад? У іх закладалі шмат жартаў, якія цалкам адэкватна праходзяць у рознаўзроставай аўдыторыі. Гэта вельмі складана зрабіць! Я падтрымліваю, калі ёсць эклектыка ўзроставага падыходаў у адным праекце — адразу ахопліваецца вялікая аўдыторыя.

Алена Турава — сцэнарыстка, драматург, паэтка, дзіцячая пісьменніца, рэжысёрка анімацыйнага і гульнявога кіно рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства «Нацыянальная кінастудыя "Беларусьфільм"», лаўрэатка дзіцячых міжнародных кінафестывалю.

Пра абмежаванні

Маркіроўка па ўзросце амаль дарэмная. Натуральна, трэба арыентаваць матэрыял для таго ўзросту, на які ты працуеш. Трэба ўлічваць узроставае развіццё чалавека: кантэнт павінен быць кімсьці запатрабаваны, інакш наша праца не мае сэнсу. Але падлеткі ўсё роўна паглядзяць усё, што палічаць патрэбным, — знойдуць спосаб, нягледзячы на забароны і абмежаванні. І мы іх ад усяго не зберажам і ўсяму не навучым — гэта нерэальна: свае гузакі ў жыцці кожны чалавек будзе набіваць сам.

Абмяжоўваць у сям'і? Гэта вельмі складаны псіхалагічны момант: падлетак пайшоў у школу і адразу сустрэў аднакласнікаў, якія абмяркоўваюць тое, у чым яго абмежавалі. А ён не ў тэме — і не ў соцыуме. Тут адно з двух: альбо ён адрываецца

ад соцыуму і яму становіцца дрэнна аднаму, альбо ён хоча нагнаць, каб з ім таксама тусаваліся, — пачынае спецыяльна шукаць «забаронены» матэрыял, каб стаць «сваім». Гэта складаныя рэчы, але як гэта вырашаць?

Як маці я намагалася растлумачыць сваёй дачцэ: глядзі, але думай галавой. Абмяжоўваць — марна. Навучыць думаць — вось гэта і ёсць асноўная задача. Навучыць арыентавацца і самастойна адбіраць, што на карысць, а што — не.

Пра абмеркаванні

Калі бацькі змаглі заваяваць права быць яшчэ і старэйшым сябрам дзіцяці, — хай у нечым занудным, але сябрам — ім будзе лягчэй знаходзіць адзін з адным нейкія агульныя кропкі у тым узросце, калі яны звычайна выслізгваюць, — 12-13-14 гадоў.

Маёй дачцэ 17 гадоў, і я з ёй хадзіла як кампаньён на ўсё дзіцячае кіно і атрымлівала ад гэтага задавальненне. Калі фільм вельмі спадабаўся, то я потым пераглядала яго яшчэ раз, ужо гледзячы на тое, як ён зроблены. Пры першым праглядзе лепш гэтага не рабіць: калі адразу ўключаеш у сабе прафесіянала, ты пазбаўляеш сябе аднаго з задавальненняў. Лепш трошачкі пасядзець, адчуць цуд, які табе падарылі на паўтары-дзве гадзіны добрыя чараўнікі з кінастудыі. І толькі потым разбяры яго па палічках, калі табе хочацца даведацца, як ён зроблены.

Амаль усё, што мы глядзім з дачкой разам, мы абмяркоўваем. Мы шмат глядзім разам. І часам яна знаходзіць тое, што я б не знайшла самастойна: фільмы, мультфільмы, брадвейскія мюзіклы, серыялы. Яна да мяне данесла нават камп'ютарныя гульні.

Я старалася выгадаваць глядачку, якая думае. І цяпер, калі яна глядзіць фільм і адпускае заўвагі чыста тэхнічныя, рэдактарскія, у мяне часам рот адкрываецца ад здзіўлення, як чалавек гэта зразумеў, заўважыў: хоць я і ў прафесіі, я часам магу нешта і ўпусціць, а яна — бачыць. Як сцэнарны крытык або кінакрытык яна выдае не дурныя, часам вельмі каштоўныя заўвагі.

Коміксы — гэта нядрэнная школа раскадраўкі. Там працуюць добрыя мастакі. Нават калі не надта «зачапіў» сюжэт, усё адно цікава, наколькі экспрэсіўныя карцінкі, наколькі разгорнуты персанаж, наколькі цікава выбраны ракурс. Нядаўна мы прагледзелі некалькі разоў серыял Gravity Falls, і я купіла коміксы: гляджу, як стваральнікі працуюць з прасторай, як яны размяшчаюць святло, цені, персанажаў. Мне здаецца, што з тэхнічнага, прафесійнага пункту гледжання гэта ўсё на карысць.

Пра шчасце

У наш час вельмі шмат сітуацый, калі людзі сыходзяць у сябе, атрымоўваюць псіхічныя разладжанні ў маладым узросце— гэта ўсё вельмі-вельмі сумна.

Шукаць шчасце ў малым і насычаць сваё жыццё воль гэтамі момантамі, браць гэтыя кропелькі кожны дзень — навук. Ёсць выдатнае псіхалагічнае практыкаванне: вечарам узгадайце хаця б тры моманты, якія вас у гэты дзень зрабілі шчаслівымі: сустрэліся з добрым чалавекам, прачыталі вартую кнігу, паспелі на тралейбус, на які маглі не паспець.

Трэба вучыцца радавацца таму, што ёсць блізка чалавек, які цябе чакае дома, што ў цябе ёсць сабака, які заўсёды сустрэне, што сёння цудоўны дзень і асабліва добра пасля дажджу пахлі ліпы. На жаль, часта міма гэтых «шчаслівых дробязяў» мы праходзім, і ўвесь час здаецца, што нешта павінна быць наперадзе ці нешта незваротна згублена, а жыць момантам сёння — гэта здольнасць.

Святлана Курганова

Заданне:

Абярыце фільм, які вы можаце паглядзець з бацькамі, і абмяркуйце:

- Што вы ўбачылі?
- Што было блізка кожнаму з вас?
- Што вас збянтэжыла?
- Што было незразумела?

Памятайце, што вашыя адказы з-за ўзросту, вопыту і бэкграўнда будуць рознымі.

Мультстудыя «Беларусьфільма» зараз плануе запусціць некалькі серыялаў: серыял «Дзідзі» Ірыны Тарасавай, разлічаны на дзяцей да 6 год, і серыял «Мульцісон», меркавана, на ўзрост ад 6 да 12.

Цяпер мы робім на кінастудыі вялікі праект па казках Генадзя Давыдзкі «Зоркі сёмага неба». Праект у працы ўжо 3 гады, мы плануем скончыць праз год, і гэта будзе першы поўнаметражны анімацыйны беларускі мюзікл.

Рахаўнік

Цёплы ліпеньскі дзень. Раніца. Андрэйка толькі што прачнуўся. Яшчэ не адышоўшы ад сну, пацягваецца і сам сабе разважае, чым бы сёння заняцца. Дома нікога не будзе цэлы дзень, можна запрасіць у госці Сашу ды Аленку: пагуляць, пагутарыць.

Такія яго думкі перапыняе рэзкі і настойлівы гук званка.

— Няўжо мамка так рана вярнулася? — здзіўляецца Андрэй. — Трэба пайсці ды паглядзець.

Перад дзвярыма стаіць яго бабуля. Андрэй з сумам адчыняе дзверы, адчуваючы, што сёння не атрымаецца ў яго пагуляць з сябрамі.

— Дабрыдзень, унучак! — радасна ўсміхаецца бабуля. — Ці чакаў мяне?

— Баба, ты не можаш зайсці пазней?! У мяне важныя справы!

— Канешне, займайся, даражэнькі... Я пазней зайду...

Дзверы зачыняюцца. Толькі Андрэй адыходзіць патэлефанаваць Сашу, як зноў чуе званок.

— Ды што ж яшчэ ёй спатрэбілася? — бурчыць ён і ідзе да дзвярэй.

Глядзіць у вочка. На калідоры — сухаваты дзядок гадоў шасцідзесяці, нецярпліва пераступае з нагі на нагу і паглядае прама на яго.

— Адчыняй хутчэй, — дзядуля не вельмі ласкавы, — і без цябе дзялоў хапае! Нічога я дрэннага табе не зраблю!

— Добра, добра, — выціскае Андрэйка.

Дзед хутка ўскоквае ў хату.

— Слухай мяне ўважліва, — пачынае ён, — гэта тычыцца нас усіх...

— Хто вы такі? Як вас завуць? Адкуль увогуле вы прыйшлі? — у спалоханага Андрэя так шмат пытанняў.

— Называй мяне Рахаўніком. Я займаюся тым, што лічу ўсіх людзей на Зямлі і да пары не ўмешваюся ў іх справы. Зараз я распавяду табе доўгую і цікавую гісторыю...

Дзядок, пакрэхтваючы, паціху прысаджваецца на невялікае крэсла, некаторы час адкашліваецца і, нарэшце, пачынае:

— Са спрадвечных часоў на Зямлі жывуць людзі. Шмат гадоў таму іх жыццё было немудрагелістым, і было даволі лёгка за імі назіраць. Але зараз, калі іх так многа, калі з'яўляюцца ўсялякія прымочки, гэта становіцца ўсё цяжэй і цяжэй. Тады і ўзнікла патрэба ў такіх, як я, — рахаўніках. Мы лічым людзей. Людзі — гэта тыя ж лічбы. Некаторыя з іх запішуцца ў невялікім ліку; для некаторых жа лікі будуць сапраўды доўгімі. Чым багацейшы чалавек, тым больш знакаў у яго ліку. Але багацце матэрыяльнае для нас не мае ніякай павагі. Мы разглядаем толькі ўнутраны свет чалавека. Бо менавіта гэта — праўдзівае багацце.

На працягу ўсяго жыцця з гэтымі лікамі выконваюцца розныя, можна так сказаць, арыфметычныя дзеянні: яны складваюцца, памнажаюцца. Так было раней. Зараз жа большасць лікаў адымаецца, дзеліцца, меншае. І рана ці позна настае такі момант, калі дзеянні выконваюцца не могуць. Можа не хапіць лічбаў. А можа здарыцца і так, што лік памяншаецца да нуля...

Не так часта мы приходзім да людзей. Толькі калі з'яўляецца патрэба. Зараз наш свет амаль на мяжы — на мяжы чалавечай абыякавасці. Трэба ратаваць яго як мага хутчэй. Ратаваць ад саміх жа людзей. Мы не можам нічога зрабіць. Таму і звяртаемся да некаторых, абраных...

— Цяпер ты ўсё зразумеў? — трохі пасміхаючыся, пытаецца дзядок.

— Добра...— пачынае Андрэйка, — а чаму ненавіта мяне? Нават сярод маіх знаёмых ёсць шмат сталых, больш разумных людзей, ім гэта было б больш зразумела. Ды і ўвогуле, на Зямлі жыве столькі людзей...

— Канешне, на планеце шмат людзей і краін, але не знайсці такой жа чыстай і адкрытай, як Беларусь. Толькі тут можна спазнаць праўдзівую прыгажосць душы, заўсёды атрымаць падтрымку і разуменне. Нягледзячы на тое, што новае пакаленне нашмат адрозніваецца ад старога, у іх сэрцах застаецца шмат дабрыві. Старое пакаленне ўжо адыходзіць. Прыходзіць час новаму, будучыні. Трэба, каб нашы сённяшнія падлеткі не страцілі сэнс сапраўдных чалавечых каштоўнасцей, перакінуўшыся на бок таных забавак. Вы наша будучыня. Але яна выглядае не такой ужо вясёлкавай... Ты прадстаўнік новага пакалення, яшчэ чысты ў душы. Тое, што мне патрэбна...

Ад здзіўлення Андрэй нават гуку вымавіць не можа.

— Паглядзі, — гаворыць далей Рахаўнік, працягваючы Андрэю нейкую скрыначку. — Адчыні яе. Унутры адлюстроўваецца твой лік. Ты здольны назіраць за ім, за яго зменай у залежнасці ад сваіх учынкаў. Рабі больш добрага, дапамагай людзям — і твой асабісты лік будзе павялічвацца. Але як толькі ты зробіш нешта дрэннае, паменшыцца лік вельмі хутка. Ты здольны сам пабудаваць сваё жыццё так, як захочаш. Многія людзі аддалі б шмат за такое...

— Дзякуй вялікі! — радасна гаворыць Андрэйка. — Ды ў мяне лічбы будуць толькі павялічвацца, я нічога дрэннага ніколі не раблю.

— Табе гэта толькі здаецца. Памятаеш, не так даўно да цябе прыйшла твая бабуля, а ты яе прагнаў. Ніколі не трэба забываць старых людзей. Ніколі...

Андрэй стаіць, разважаючы пра ўсё гэта.

— Ну ўсё, мне трэба ісці, — кажа Рахаўнік. — Трымай і не губляй. Жадаю табе поспехаў. Толькі поспехаў.

Андрэй зацікаўлена разглядае скрыначку і нават не заўважае, як павольна ў паветры раствараецца дзядок...

Цёплы ліпеньскі ранак. Толькі што прачнуўшыся, Андрэйка стаіць каля акна і пазірае на вуліцу. Усе людзі некуды спяшаюцца, сварацца, крычаць адзін на аднога. Паціраючы галаву, успамінае ён цікавы сон, які бачыў. Пра нейкага дзядка...

Яго думкі перапыняе званок у дзверы. Хто б гэта мог быць?..

На парозе бабуля.

— Дабрыдзень, унучак! — радасна ўсміхаецца яна. — Ці чакаў мяне?

— Канешне, родная, заходзь! Зараз гарбатку пастаўлю, у мяне цукеркі ёсць!..

Бабуля з непрытоенай цікавасцю пазірае на ўнука.

— Ведаеш, бабуль, мне такі цікавы сон прысніўся. Быццам прыйшоў да мяне дзіўны дзядок ды распавядаў пра нейкія лічбы...

Ён хутка засоўвае руку ў кішэню, дастае скрыначку і назірае, як адна за адной з'яўляюцца на ёй новыя і новыя лічбы.

— Вось, паглядзі! — радасна паказвае Андрэй скрынку бабулі.

— Дык тут нічога не відаць, унучак... — з неразуменнем паглядае бабуля.

— Ох жа ты! Лепей бы акуляры надзела! — жартуе Андрэй.

Але глядзіць на скрыначку сам і не верыць уласным вачам.

— І сапраўды, няма...

Бабуля нічога не адказвае. А толькі з радаснай усмешкай пазірае на Андрэйку.

А за акном праносяцца аўтамабілі, кудысьці спяшаюцца людзі. І ніхто не звяртае ўвагі на невялікага старога дзядулю, які, седзячы на лаўцы, нешта падлічвае на сваіх лічыльніках.

— Вось, хаця б адным шчаслівым чалавекам стала больш. Ды не... Не адным... Колькі ж людзей можа адзін чалавек зрабіць шчаслівымі!..

Паволі падымаючыся, дзед ідзе далей — у бясконцую глыбіню дамоў, вуліц, у бясконцую глыбіню людзей.

Далей, у жыццё.

Рукі лесу

Лес падыходзіць бліжэй і бліжэй, застывае сінімі ценямі на мяжы сну. Цягнецца — галінамі, каранямі, сыпецца зжоўклым мінулагоднім лісцем, прарастае мохавымі плямамі. Па столі штоноч караскаюцца звівастыя целы ценяў. Рукі лесу, працягнуты насустрач.

А раніцай усё кожны раз знікала, змывалася, баязліва адкотвалася. Ранішнія гукі затаплялі ўсё вакол, з адчыненага акна нахабна і рэчыўна лезла цёмнае голле бэзу. І куры клапатліва квахталі ў двары, і дзед, нябачны, кляпаў на калодзе касу — дзінь-дзінь-дзінь. Па прабабуліных каляровых палавіках бязгучна пераступала лапкамі чорна-белая жаўтавокая котка, уссядала на цёплым прастакутніку сонца, нядбайна кінутым на падлогу, умывалася. За варотамі, што патаналі — дзедава прыхамаць — у парэчцы і вішнях, ленавата паўзлі машыны дачнікаў. Каляіны, зарослыя травамі, уздыхалі пад коламі з прысвістам, хвасталі шыны доўгімі зялёнымі каласкамі. Руды калматы Бім, бадзёра скачучы на трох нагах, кожную машыну праводзіў брэхам і ланцугом, падскокваючы, таксама адбіваў рытм — дзінь-дзінь-дзінь.

За градамі з капустай, за цёмнаю брамкай, на якую, каб прычыніць, накідвалі абруч з дроту, за лугам, дзе пятляла сцэжка, цягнецца лес. І, мабыць, цягнуцца за лесам, луг часам таксама слізгаў у сны. Тады крокі цяжэлі, бо вільготныя травы абвіталіся вакол лытак, і дробныя жабкі пырскалі ўва ўсе бакі з-пад ног. Залатавокія надзьмывалі на далоні горлышкі, скакалі ўніз, сыпаліся ў лугавыя травы росамі. А лес насоўваўся бліжэй і бліжэй, цягнуўся даверліва, шаптаў штосьці сваё, адвечнае і амаль зразумелае цяпер вось, у сне. Але раніца прыходзіла, адбіраючы ў леса мову, прыносячы забыццё і ўздыхі жалеза пад дзедавым молатам. Дзінь-дзінь-дзінь.

Бім, узрушана пакручваючы хвостом, завітым у баранку, скача на трох нагах за бабуляй, прынюхваецца да варыва ў місе. Поўдзень разліваецца над домам з белага цэгла, над драўляным ганкам, абвітым пахкім вінаградным лісцем.

І лес адступае, хутаецца ў смугу. Цурчыць луг ад спеву конікаў. Спёка.

Дом заўжды быў з дзвюх паловаў, паводле дзедавай задумы, што разрасталася ўжо падчас будаўніцтва. Уверх — лесвіца на гарышча з дзіцячым абуткам, настаўленым на прыступках, і дзедавымі гумовымі ботамі ў самым версе. Направа з сенцаў — вышэйшая, старэйшая палова з прабабуліным пакоем, дзе самае паветра зеленаватае ад кветак на вокнах і стале, з белай спінай печы і запечкам-кухняй. Тут сярдзіта цікае гадзіннік, а з рам глядзяць пажоўклыя фотакарткі. Вось твой прадзядуля, бачыш? У прадзядулі светлае маладое аблічча, і ўсмешлівыя вусны, і твар адначасова знаёмы і незнаёмы.

Налева і па дрогкай драўлянай лесвіцы ўніз — другая, «маладая» палова. Тут фігурка мядзведзя на парэнчах справа: раскрытая зяпа, пярэднія лапы кудысьці бездапаможна цягнуцца. І выгляд у мядзведзя трохі разгублены, быццам і няўцыям яму, нашто ідзе кудысь на крывых задніх лапах. Тут, побач з мядзведзем, кінутыя цацкі, і Паўлінка з круглымі шчокамі з парцяляны глядзіць з-пад доўгіх веек у акно. А з акна відаць двор, і парэчку ля варотаў, і рудога Біма, і суседскую сядзібу насупраць. Дачнікі едуць: жоўтая машына, белая машына. З машын асыпаюцца, як сухое лісце, растрэсеныя на калдобінах урыўкі песень:

— ...н-на дал-льней с-станции с-с-о-ой-ду...

І зноў цішыня. Дзінь-дзінь. Дзінь-дзінь-дзінь. Шэравата-зялёны конік ускочыў на шэрую прыступку, варушыць вусамі. Вусы вінаграднай лазы, кіславатыя на смак, прывітальна цягнуцца да коніка, як да сваяка.

Лесу не відаць ні з гэтай паловы, ні з вышэйшай. Дом быццам назнарок адварнуўся да дарогі і толькі адным вокам — зацягнутым фіранкай акенцам кухні — з асцярогаю, з недаверам паглядаў туды, за заднюю брамку на гарадах, за поўныя жабак заліўныя лугі. Праваруч у аддаленні заўжды жалобна шаптаў трыснёг: там несла цёмныя хвалі лясная рака. Халодны гліністы спуск да яе блакітнаваты да вусцішы, а ўжо ў вадзе, пакуль не паплынеш, падэшвамі адчуваеш колкія водарасці на дне.

Рака непакорлівая, халодная і вірлівая. Напоеная травамі, на каранях чорных вольхаў настоеная лясная рака. З такой не жартуй. Плынь зносіць за сабой адразу, рэзка, як толькі кінеш калаціць рукамі і нагамі па вадзе. Суседскія хлопчыкі часам праварочвалі «штуку»: кідаліся ў ваду, заміралі на спіне, раскінуўшы рукі і ногі, трымаючыся на паверхні. І рака тут жа прагна хапала дзіцячыя цельцы, цягнула за сабой да цёмных віраў пад берагам — імкліва, хутчэй і хутчэй. І на мяжы вадзянога кружэння хлопчыкі пачыналі змагацца, узрэзваць ваду рукамі, адштурхоўваць раку ад сябе і плылі да берага з напружанымі, бледнымі тварамі.

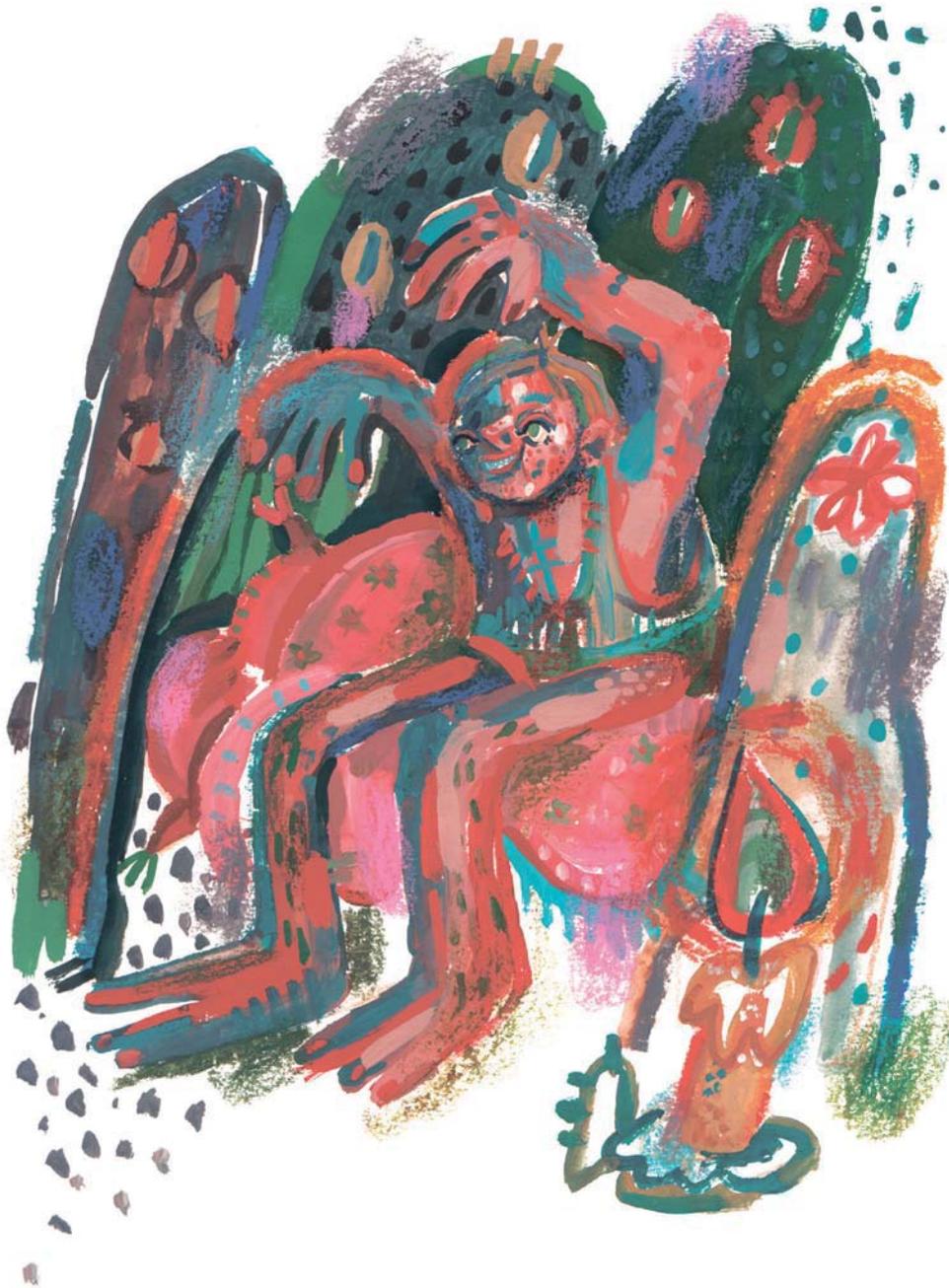
Там толькі, на траве, аддыхаўшыся ў бяспецы, рагаталі і пакеплівалі адзін з аднаго, стрымліваючы дрыготку. А рака ўсё неслася і вірыла, усё-такі за іх мацнейшая, за ўсіх мацнейшая. І проста чакала іншага разу. Яна забірала-такі дзяцей штолета: па адным, па двое. Як абавязковае ахвярапрынашэнне. Дарослыя пра гэта гаварылі прыглушаным шэптам, які адразу сціхаў, варта было камусьці з дзяцей з'явіцца за сталом. І па дзедавым сухім пакашліванні, па бабуліных вільготных вачах, па прабабуліных падціснутых вуснах адразу ясна было, пра што яны гаварылі.

Ад недагаворак і шэптаў становілася вусцішна. Зусім як ад той цёмнай сінявата-чорнай гліны на спуску да ракі. Братам, канечне, было ўсё роўна. Высокі

насмешлівы Ладзя, дзевяцікласнік, не баяўся ані цёмных пакояў, ані лесавікоў з мяшкамі, якія, бабуля кажа, забіраюць непаслухмяных малых. Ладзя баяўся хіба сваіх аднакласніц — прынамсі, па тэлефоне размаўляў з імі прыглушана, як бы хаваючыся. Дзюша, старэйшы толькі на два гады, увечары сонным тлустым голасам, пазяхаючы, наўмысна расказваў пра тапельцаў, якія жывуць у віры, усе спавітыя водарасцямі.

— ...яны ж там у вадзе, таму становяцца слізкія, быццам рыбкі, а скура ў іх цёмна-сіняя, амаль чорная, бо не дыхаюць.

Падступны Дзюша пазяхаў, распавядаючы пра тапельцаў, якія ўночы, ясная справа, патроху выбіраюцца з віра на бераг. Пазяхаў — і пасярод расповеду пасынаў і толькі гучна соп у сваім ложку. І заставалася толькі баязліва скурчыцца пад коўдрай, бо Дзюшавы недасказаныя страхі ад непаўнаты станавіліся толькі страшнейшымі. І гліна, сінявата-чорная, на ложы ракі, пужала пасля і ўдзень, бо

будзіла думку пра тапельцаў, што чакаюць ночы ў халодным віры. І ідуць — хлюп-хлюп — па заліўным лузе, між халодных зеленаватых агеньчыкаў да чалавечага жытла, да дома з дзвюх паловаў. Ідуць да задняй брамкі, намацваюць слізкімі пальцамі дрот.

Сэрца калацілася ад жаху. І цёмны лес, які ў сне заўжды незаўважна прысутнічаў, з самай мяжы снення падсоўваўся бліжэй. Змінаў сабою слізкія цёмныя здані, цягнуўся ўсёй сутнасцю, каранямі і голлем, шурпатыя старыя рукі працягваў — насустрач.

Тады можна было слухаць лес і спаць, у лясных шэптах лунаючы, да самай раніцы, калі знікалі цені і здані, а кашэчыя лапкі асцярожна пераступалі па коўдры. Звінела пад малаточкам халоднае жалеза касы, адсякаючы начныя трызненні. Бабуля цяжка спускалася па прыступках з мядзведзем, на яе голас паднімаліся над ложкамі растрапаныя галовы з соннымі вачыма. І было амаль крыўдна, як у той раз, калі з Дзюшам пад адной з дзедавых вішань знайшлі птушанятка і ўжо думалі, што будзе сваё, хатняе, і нават кошыкам накрылі, каб котка не дабралася. Вярнуліся, а яго і няма, і толькі дзіравы кошык роўна пад вішняй стаіць.

— ...бо нельга жывое дыханне мучыць, — строга казала прабабуля, звычайна мяккая і лагодная, а бабуля дадала:

— Цябе б кошыкам накрылі, прыемна было б?

Ніякай прыемнасці тут не было б, справа ясная. І, напэўна, у тых тапельцаў, што па начах, кульгаючы, цягнуліся да брамкі з заліўнога луга, якраз і былі кошыкі. Агромністыя, для дзяцей. Укінуць у такі, пацягнуць за сабой па расе — і не вызвалішся, як ні намагайся.

І ў гэтай прадвызначанасці небяспекі, у гэтай страшэннай няўхільнасці была халодная вусціш, ад якой дранцвела ўсё цела. Страшныя былі зусім не гутаркі дарослых пра падлеткаў, якіх у гэтым чэрвені забрала рака. Страшнымі былі тыя, выдуманая, высненыя, як жудаснае ўвасабленне няўхільнай варожай волі.

Браты не зразумелі б: ні Дзюша, ні, тым больш, Ладзя. Да бабулі і прабабулі ісці з гэтым было няёмка: тыя хутчэй прыходзілі самі, варта толькі было ўлезці

ў гарох ці клубніцы. Сонна падбрэхваў Бім, задрамаўшы на санцапёку. Дзедава белая кашуля маячыла сярод яблыняў, і да гэтай кашулі ногі самі пайшлі сярод рэзкага паху цыбулі ды кропу, сярод пчалінага гуду.

— ...сама і вінавата, — няголасна казаў дзед яблыні. — Вось я цябе зараз папраўлю, і каб не было мне болей такога. Ясна? Надумала, бач.

А худыя дзедавы рукі, жылістыя, бронзавыя ад загару, завіхаліся вакол галінак: штосьці падвязвалі, штосьці падразалі. І самі былі падобныя да голля. Лес, што сінеў у смуге за лугам і прарастаў скрозь сны, цягнуўся такімі ж спрацаванымі рукамі-галінамі. Дзед-лес.

— ...тапельцы? — дзівіўся дзед, калі, адклаўшы працу, сеў побач пад яблыняй. — Гэта табе Дзюша наплёў? От жа падшыванец малы. Ты яго, дзетанька, не слухай: лухта.

Яму лёгка казаць: ён дарослы, вялікі і ўмее заклінаць халоднае жалеза, так што драпежныя косы адгукаюцца тоненькім пшчотным «дзінь-дзінь». Увогуле дзед многа чаго ўмее — унь і з дрэвамі размаўляе.

Дарослым лёгка. Маленькаму чалавеку — цяжка. Бо ты адзін, адно з чатырма гадамі жыцця за плячыма, а вакол цябе ўва ўсе бакі прасцерлася Нязведанае — неабдымнае, таямнічае і старажытнае. Цені страхай, можа, не тваіх нават, а колішніх нечых, пакаленнямі ад цябе адзеленых, напаўзаюць, падбіраюцца да парога. Страшна не сваім нават страхам, а страхам дальняга паўдзікага продка.

Ад дзедавай кашулі пахне потам, яблыневым лісцем і тытунем. Шурпатая спрацаваная далонь гладзіць па валасах.

— Бачыш? — між каранёў яблыні сінее ў зямлі кавалак крэмню. Дзед цягнецца да яго, выварочвае з высілкам і падбірае, абтрасаючы ліпкія камякі глебы. У гладкай блакітнай паверхні камяня плывуць малочныя поўні і паўмесяцы, рассыпаюцца кропкі і коскі, а збоку праступае шурпатасць мелу. Адзін край абабіты, быццам абкусаны: нехта доўга працаваў, спрабуючы ўдасканаліць здабыты камень паводле ўласнага разумення.

— Людзі тут жылі даўно-даўно. Выбівалі кавалкі крэмняў, апрацоўвалі. Дамы будавалі і складвалі свае ачагі. Мы тут даўным-даўно, дзетанька. Корань ад кораня. Ачаг ад ачага. Мы тут — дома. Дома-та чаго баяцца?

Крэмень цяжкаваты для дзіцячай рукі, нагрэты дзедавай далонню. З дзівоснымі пералівамі фарбы: блакітны, малочны і сіні ледзь не да чорнага. Як тая гліна на схоне лясной ракі. Сляды чалавечай карпатлівай работы і задумкі прыроды перамешваюцца, зрастаюцца, сплятаюцца каранямі. Чалавечыя сляды ў вільготнай гліне даўным-даўно злізала ўпартая вада. Можа, і прадзядуля некалі прамінаў тут — той, знаёмы-незнаёмы, усмешлівы, з фота ў зеленаватым ад гераняў пакоі.

І іншыя — пра-пра, — і тыя, што былі да іх. Не злічыш. І нават тыя, што некалі апрацоўвалі крэмні, асцярожна сколваючы тонкія каменныя слаі.

— Тут жа ўсё наша, сваё. Тваё. І лес, і луг. Тут жа дом.

Яблыня даверліва кладзе ніжнюю галіну дзеду на плячо. Цень ад яе, дрогкі, трапяткі, паступова падпаўзае па рэдкай траве да самых градаў. У цені, між каранёў яблыняў ды вішняў, прыхаваныя ў зямлі, спяць крэмні. За гадзіну, раз-пораз нахінаючыся, можна набраць цэлую прыгаршчу розных, вялікіх і маленькіх. І сінявата-чорных, і блакітных, і бледных малочных, быццам жабіна бруха, і нават

ружаватых. Крэмні грымяць, сколы ў іх вострыя. Нехта ўжо вось гэтаксама трымаў у руцэ і сышоў, пакінуўшы за сабою каменны след, і растаў у заліўным лузе, у засмужаным лесе, падфарбаваным чырванню захаду.

З крэмняў, сініх, блакітных, белых і ружовых, перад брамкаю ў лугі выкладваю мяжу. Праводжу пальцамі па спіне кожнага каменя, адчуваючы сколы ды ямінкі, гладкасць і шурпатасць паверхні. Быццам бы — праз камень — адчуваючы даўнія

дотыкі. Быццам бы — праз час — рухаючыся.

За мяжою з крэмнаў, за пацямнелаю брамкай, дзедам некалі пастаўленай, — лугі. Па той бок мяжы конікі натхнёна сакочуць, працінаючы даўкую гарачыню густою напружанай нотай. Там уладанні залатавокіх слізкіх жабак, і яшчарак, і вужакаў, і тых, што, можа, прыходзяць ноччу з халодных рачных віроў, кім бы яны ні былі. Там, за змянімімі звівамі сцежак, насоўваецца, выпроставаючы згусцелыя цені, і дыхае сырасцю грамада лесу — цёмная, дальняя, даўняя.

Рукі лесу, я ведаю, цягнуцца да мяне скрозь лугі, скрозь даўкія водары траў, застылыя ў гарачым паветры. Пальцамі кранаюць каменную мяжу, адчуваючы сколы ды ямінкі, гладкасць і шурпатасць. Адчуваючы дотыкі ўсіх, хто быў тут да мяне, хто сваім існаваннем некалі прадвызначыў існаванне маё. Хто прывязаў мяне да драпежнай халоднай ракі між чорных вольхаў, і звонкіх лугоў, і вячыстага лесу, які прарастае скрозь мае сны.

Прывязаў мяне да гэтай зямлі, быццам маленькі кавалак крэмню, хай і крануты апрацоўкай, але ўсё роўна — плоць ад плоці яе.

Ад цёмнай брамкі пахне нагрэтым за дзень спёкі дрэвам. Да цёмных дошак, што яшчэ патыхаюць лесам, я прыхінаюся, быццам да дзеда. Гляджу адным вокам на заповітны луг. Прырастаю далонямі да дрэва, дрэвам сама раблюся. Часткаю ўсяго гэтага, даўняга і дальняга.

І яно — тое Нязведанае, усё тое невымерна даўняе вакол — разумее.

І прымае мяне — з усімі выбоінамі і сколамі.

— ...а ўсё таму, — вечарам распавядае Дзюша, прыўзняўшы кучаравую светлую галаву над падушкамі, — што тут некалі каменныя ідалы стаялі, і іх загадалі патапіць у рацэ, і рака зазлавала, і...

Дзюша прыўздымаецца на локці, і цень ягоны на сцяне, большы і калмацейшы, прыўздымае голаў таксама. «Не баішся?» — расчараваны шэпт.

Калі ніхто не баіцца, страхі выдумляць нецікава.

А мне няма як адказаць: сон падступае да самага ложка, затуманьвае вочы, і чорна-белая котка вуркоча над самым вухам, і вуркочуць каменныя ідалы на рачным дне. Ды і як адказаць, як словамі перадаць тое адчуванне еднасці і зліцця, суладдзя, па-за якім для страху проста няма месца? Сон навальваецца касматым мяккім бокам, а я цяку ракою, і шапачу заліўным лугам, і вырастаю дзікай пушчай, вырастаю да неба, да надколатай поўні.

Поўня калышацца ў цемры, быццам дзіцячы мяч на цёмнай вадзе. А лес падступае бліжэй, разрастаецца без межаў прасторы і часу. Цягнецца адвечна, лучыць Калісь, Цяпер і Ніколі ў адзінае цэлае. Цягнецца галінамі і каранямі, ласкава кліча па імені, напяваючы нешта паўзнаёмае, нешта сваё.

Бліжэй і бліжэй.

Побач.

Унутры.

І нават цяпер, дарослая, гарадская, я цягну за сабой (бо нясу ў сабе) даўні мой, дальні, дарагі лес.

І скрозь сон заўжды працягваю да яго рукі.

бярэзка

Штомесячны грамадска-палітычны і літаратурна-мастацкі часопіс (для дзяцей сярэдняга і старэйшага школьнага ўзросту)
Выдаецца са снежня 1924 года
Узнагароджаны ордэнам «Знак Пашаны»

Заснавальнік
Вытворча-выдавецкае рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства «Дом прэсы»

Галоўны рэдактар
Кацярына Вячаславаўна Каплун

Рэдакцыйная калегія:
Іна Віннік, Алесь Бадак, Ірына Буторына, Валерый Гапееў, Кацярына Глухоўская, Мікалай Грынько, Алесь Дуброўскі, Уладзімір Ліпскі, Уладзімір Мазго, Алена Масла, Міхаіл Мірончык, Кацярына Мядзведзева, Вікторыя Мянанава, Вольга Праскаловіч, Наталля Пшанічная, Людміла Рублеўская, Вольга Русілка, Алена Руцкая, Таццяна Сівец, Раіса Сідарэнка, Святлана Сітнік, Аляксей Чарота, Таццяна Швед, Віктар Якжык.

Адрас рэдакцыі

Юрыдычны і паштовы адрасы:
Рэспубліка Беларусь, 220013, г. Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10а.
chas.bjarozka@gmail.com
Тэл.: 8 (017) 287-19-27, 8 (017) 287-16-98.

Падпісныя індэксы:
74822 — індывідуальны
74888 — індывідуальны льготны для членаў БРПА
748222 — ведамасны
74879 — ведамасны льготны для ўстаноў адукацыі і культуры

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай інфармацыі №210 ад 25.07.2019, выдадзенае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь

Выдавец
Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства «Дом прэсы».
Дырэктар
Фёдар Пятровіч Караленя

Рэдактар:
С. М. Курганова
Мастацкі рэдактар, камп'ютарная вёрстка:
В. С. Дзяткова
Стыль-рэдактар:
П. У. Забела

Падпісана да друку 17.09.2019 г.
Фармат 60×84 1/8. Друк афсетны.
Ум. друк. арк. 3,72. Ул.-выд. арк. 3,42.
Тыраж 540 экз. Заказ ??.

Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства
«БудМедыяПраект»
ЛП № 02330/71 ад 23.01.2014,
вул. В. Харужай, 13/61, 220123, Мінск, Рэспубліка Беларусь

© РУП «Дом прэсы», 2019

- 01 Праект. Стварэнне каманды. Лідарства
- 05 Школьныя даследаванні. Баба Яга: берагіня ці вядзьмарка?
- 08 Праектар. Што ты павінен рабіць? ...думаць пра будучыню і ратаваць свет ці думаць пра будучыню і пісаць ЦТ?
- 11 Hist. Развіццё культуры пры двары Станіслава Аўгуста Панятоўскага ў Гродна
- 15 Ініцыятыва. Plogging
- 18 Гісторыя поспеху. Алена Турава: «Чалавек застаецца тым жа, нягледзячы на тое, якімі становяцца цацкі»
- 22 Заяўка на Парнас. Проза
- 25 Літаратурныя старонкі. Проза. Маргарыта Латышкевіч. Рукі лесу

Аўтар вокладкі і разварота: Nollaig Lou (@nollaiglou)

Тэма наступнага нумара — «Агмень».

Суполка часопіса ў : @bjarozka.

«Музыка даўніны»

Аўтарскі праект Уладзіміра Цвіркі

Гомельская вобласць, Добрушскі раён, вёска Дзям'янкi.

Сядзібны дом Герардаў, другая палова XIX стагоддзя

Конкурс дэтэктыўных гісторый

па «Практыкуме» Ксеніі Шталенковай

«Як напісаць дэтэктыў і не здзейсніць злачынства»

Напішыце кароткую дэтэктыўную гісторыю —
фантастычную ці натхнёную рэальнасцю

Парады Ксеніі Шталенковай
і ўмовы конкурсаў шукайце
ў суполцы «Часопіс "Бярозка"»

Конкурс «Дзёрзкія тэорыі беларускаці: мова, культура, гісторыя, міф»

Прыдумайце, як утварыліся тыя ці іншыя ўнікальныя
словы ці выразы, патлумачце, чаму яны маглі ўзнікнуць
менавіта ў Беларусі

Намінацыі:

- мастацкія тэксты;
- мастацка-публіцыстычныя тэксты;
- навуковыя тэксты

ISSN 0320-7579

917703201757007

EAC

19009

